

„Keskonnavaaldkonna arengukava 2030“ koostamise ettepaneku kooskõlastamine

KEVAD AKE eelnõule tehtud ettepanekute arvestamise tabel

Ettepaneku esitaja	Ettepanek	Märkustega arvestamine/ mittearvestamine
Siseministeerium (mitteametlik)	<p>Ettepanek lisada SIM juhtkomisjoni ja töörühmade koosseisu. Siseministeeriumil on „Keskonnavaaldkonna arengukava 2030“ vaates mitu olulist teemat:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ringmajanduse vaates maapõueressursside kestliku uurimise ning kasutamise korraldamise osas võib olla kokkupuude julgeoleku valdkonnaga ning ka välistööjõu teemal rände valdkonnaga.• PÄA ja PPA on seotud ka kiirusohutuse tagamise teemaga.• Samuti on meie huvis ennekõike merevee kaitse teemad (PPA reostustõrje võimekuse on üks osa riigiülesest võimekusest).• Kaudselt oleme seotud ka metsanduse korraldamise teemaga. Ühtepidi on meie huvi, et oleks teatud metsateede võrgustik metsatulekahjude korralt tulekustutustööde tagamisel ja samuti metsade majandamine oleks korraldatud selliselt, et see ei soosiks tulekahjude teket• Laiemas vaates olme seotud kogu kliimamuutuste teemadega.	Arvestatud

<p>Rahandusministeerium</p>	<p>1. Eelnõu sissejuhatuses on välja toodud seosed teiste tulemusvaldkondadega. Kaaluda, kas seotud tulemusvaldkondade hulka ei peaks lisama ka valdkonda "Tõhus riik", kuna mitmete valdkonna poliitikate, nt jäätmepoliitika elluviimisel mängib rolli KOV võimekus, keskkonnatasudest sõltuvad teatud KOV-ide sissetulekud jne. Eelnõu viimasel lehel on antud ka hinnang valdkondlikele mõjudele. Võimaliku ebasoovitava mõju kaasnemise risk regionaalarengu valdkonnas on väike. Jääb arusaamatuks, kas kliimanetraalsusele ülemineku osas on regionaalset mõju (eeskätt Ida-Virumaale) hinnates arvestatud juba ka alles kavandatavate leevendusmeetmetega.</p>	<p>Arvestatud. Arengukava koostamise ettepanekusse on lisatud seotud tulemusvaldkondade hulka „Tõhus riik“.</p> <p>Juhime tähelepanu, et arengukava koostamise ettepaneku eelnõus on mõjude eelhindamisel kõigis mõjuvaldkondades (sh regionaalarengu valdkonnas) koondhinnanguna mõjud olulised, mis tõttu hinnatakse arengukava koostamisel kavandatavate muudatuste (planeeritud poliitikainstrumentide) mõju põhjalikumalt.</p>
	<p>2. Jäätmekava pikendamise puhul jääb selgusetuks, kas muudetakse ainult kestvust või lükatakse 2020. aastaks loodetud sihttasemed 2-3 aastat edasi. Arusaamatuks jääb, kui Eestit ähvardab Euroopast jäätmedirektiivi mitteülevõtmise eest trahv, kas probleem on jäätmekava mitte täitmises või on probleem kehv jäätmekava? Kui viimane, siis tuleks seda muuta ja näha ette sammud, et Eestit ei ähvardaks tulevikus enam seesugused trahvid.</p>	<p>Riigi jäätmekava pikendamisel pikeneb kogu dokumendi sisu – nii seatud eesmärgid kui ka mõõdikute sihttasemed. Leiame, et kuna eesmärgid iseenesest ja dokument tervikuna on endiselt aktuaalsed, siis pikendatud perioodil jätkatakse seatud eesmärkide täitmise poole püüdlemist, sh sihttasemete saavutamist konkreetsete tegevustega.</p> <p>Jäätmete raamdirektiivi kohaselt, peab igal liikmesriigil olema kehtiv riigi jäätmekava, mis tuleb iga kuue aasta tagant üle vaadata. Kuna kehva jäätmekava eesmärgid on jätkuvalt asjakohased ja uue jäätmekava valmimine on planeeritud ühildada KEVAde protsessiga, mille koostamise ajaks on valmimas mitmed jäätmevaldkonna strateegilised uuringud, on oluline perioodi 2014–2020 riigi jäätmekava pikendada, et tagada kehtiva riigi jäätmekava olemasolu ja vältida ähvardavat rikkumismenetlust. Kehtiva riigi jäätmekava kohta on</p>

		<p>valminud täitmise aruanne, mis annab ülevaate jäätmekava eesmärkide täitmise seisust ning toob välja teemad, mida tuleb jäätmekavas täiendada jäätmete raamdirektiivi uute nõuete valguses ning mida võetakse arvesse valdkonna edasise poliitika kujundamisel.</p>
<p>Eesti Linnade ja Valdade Liit</p>	<p>Eesti liitus Euroopa maastikukonventsiooniga 20. detsembril 2017 ning konventsioon jõustus Eesti suhtes 1. juunil 2018. <u>Euroopa maastikukonventsioon on esimene rahvusvaheline kokkulepe</u>, mis käsitleb otseselt maastikke. Konventsioon on suunatud maastike kaitse, korralduse ja planeerimise, samuti sellealase koostöö edendamisele Euroopas. Maastik on nii üksikisiku kui kogu ühiskonna elukeskkonna oluline osa ning kuulub seetõttu nende väärtuste hulka, mida hindab Euroopa Nõukogu. Maastik mõjutab olulisel määral inimeste elukvaliteeti ja identiteeti. Sel on suur tähtsus ka ühiskonna kultuuri, sotsiaalse heaolu, ökoloogia ja majanduse seisukohalt. Eelnõus märgitakse, et selle koostamisel lähtutakse Eesti riigi arengustrateegia eelnõus „Eesti 2035“ seatud ühest viiest strateegilisest sihist – Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond. Strateegia eelnõus „Eesti 2035“ on eelnimetatud sihi alapunktina toodud - Elukeskkond on kvaliteetne ja seda planeeritakse pärandit ja looduse elurikkust hoidvalt. Inimesed on ruumiteadlikud ning ruumiotsused parandavad nende ühistegevuse ja osaluse võimalusi. Samas dokumendis on nimetatud ka vajalikud muutused Eestis - Planeerime ja uuendame ruumi terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise ja keskkonnahoiuga arvestavalt.</p>	<p>Mittearvestatud. Keskkonnaministeerium ei pea proportsionaalseks maastikke eraldi valdkonnana käsitleda. Maastikud on üks osa elukeskkonnast ning nende kaitse ja kasutuse korraldus on arengukava koostamise ettepanekus piisavas ulatuses kajastatud elurikkuse valdkonnas.</p>

	<p><u>Eeltoodust lähtuvalt teeme ettepaneku täiendada eelnõud selliselt, et „Keskonnavaldkonna arengukava 2030“ ühe valdkonnana käsitletaks ka maastikke, mis on aluseks nii inimese kui looduse elukeskkonna kvaliteedile ning ühtlasi neid siduv tasand.</u></p>	
Maaeluministeerium	<p>1. <u>Teeme ettepaneku käsitleda arengukavas mulla valdkonda.</u> Koostatava arengukava ettepanek hõlmab enamikke keskkonnavaldkondi, kuid mitte mulda. Muld on ökosüsteemis peamine biogeokeemilise aineringe reguleerija ja oluline elukeskkond paljudele organismidele. Mullas asub suurim osa maismaa süsiniku varudest. See on valdkond, mis väärib kindlasti suuremat tähelepanu ja omaette äramärgimist ka arengukava ettepanekus, rääkimata arengukavast endast. Arengukava struktuurist ei ole näha, kas ja millise valdkonna või tegevussuuna raames on kavas mullakeskkonna teemat käsitleda.</p>	<p>Arvestatud. Nõustume, et muld peaks olema kajastatud nii arengukava koostamise ettepanekus kui leidma käsitlemist ka arengukava koostamisel. Muld on oluline taastumatu ressurss, mis on hädavajalik keskkonna- ja kliimaeesmärkide saavutamiseks, inimeste tervise ja majanduse hea käekäigu jaoks, toidu, sööda, materjalide ning uute ravimite tootmiseks. Mullavaldkond on seotud paljude muude valdkondadega (maapõue kasutamine, põllumajandus, metsandus, veemajandus, saastatuse vähendamine, planeerimine, elurikkuse kaitse jne). Oleme arengukava koostamise ettepanekusse lisanud vastavad viited mulla hea seisundi tagamiseks vajalike poliitikainstrumentide koordineerimisel ringmajanduse valdkonna alla, et tagada võimalikult mitmekülgne käsitus.</p>
	<p>2. <u>Teeme ettepaneku käsitleda arengukavas põhjalikumalt keskkonnaseire, sh mullaseire teematikat.</u> Koostatava arengukava ettepanekus käsitletakse küll keskkonnaandmete kasutusmugavust, ilmselt mõistetakse seal ka keskkonnaseiret, kuid arusaadavuse huvide võiks seire teemat avada rohkem. Samuti tuleks rohkem tähelepanu pöörata mullaseirele.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Nõustume, et keskkonnaseire on keskkonnapoliitika otsuste tegemisel oluline komponent, mille abil on võimalik saada ülevaade looduskeskkonna (elurikkus, välisõhk, vesi, muld, mets jne) seisundist ja selle pikaajalistest muutustest. Keskkonnaseiret tehakse väga erinevates valdkondades ning arengukava koostamise protsessis käsitletakse seda komponenti iga valdkonna juures põhjalikumalt. Oleme seisukohal, et arengukava koostamise ettepanekus</p>

		<p>iga keskkonna alavaldkonna juures seiretemaatika kirjeldamise asemel tuleks sõnastada keskkonnaseire üldpõhimõtte, millest valdkonniti lähtuda. Oleme täiendanud arengukava koostamise ettepanekut järgmiselt: „Keskkonnaseire peaks võimaldama teha teaduspõhiseid otsuseid elukeskkonna üle, tagama järjepidevuse keskkonnaseisundi ja trendide hindamises, olema lahendatud, arvestades keskkonnavaldkondade omavahelist koosmõju ja hinnangut ning olema samas efektiivne ja võimaluse korral kasutusele võtma uudseid digitaalseid lahendusi nii ettevõtete omaseires, vabatahtlikus seires kui ka seires erinevate nõuete ja normide täitmiseks.“</p>
	<p>3. <u>Teeme ettepaneku käsitleda arengukavas sademevee ärajuhtimise probleemistikku ja selle seost veekaitseliste eesmärkidega. Kliimaprognooside kohaselt sademete hulk aastas suureneb, seetõttu muutub liigvee teema järjest aktuaalsemaks, kuid Eestis puudub sademevee teemale ühtne ja laia vaatega lähenemine. Seetõttu tuleks kirjeldada hetkeolukorda, trende ja analüüsida probleeme ja lahendusvariante ning sõnastada eesmärgid ja mõõdikud. Eesmärk peaks olema sademevesi kohapeal kinni pidada ja/või ära kasutada ning vältida olukorda, kus liigvesi tekitaks maatulundusmaal liigniiskust. Probleem on selles, et reoveekogumisalade sademevee põhiskeem koostatakse vaid reoveekogumisala kohta, kuid puudub ülevaade väljaspool reoveekogumisasid toimuva vee liikumise kohta (vee voolamine ei tunnista kokkuleppelisi ehk reoveekogumisalade piire) ning sademevee voolud ei ole kaardistatud kuni</u></p>	<p>Arvestatud. Arengukava koostamise ettepanekusse on lisatud lause: „Uue väljakutsena tuleb rohkem tähelepanu pöörata sademevee käitlusele, et juba planeeringute koostamise etapis arvestatakse sademevee kohapealse käitluse võimalustega ning vajaduse korral kavandatakse ja ehitatakse sobivad (sademevee juhtimise) rajatised eesmärgiga vähendada liigniiskust ja üleujutusi ning ühisvoolse kanalisatsiooni ülevoolude kaudu keskkonda jõudvat reostuskoormust.“</p>

	<p>lõppsuublani. Üha enam on olukordi, kui lisavesi juhitakse maaparandussüsteemi ning see suurendab maaparandussüsteemi hoiutööde mahtu. Sellist hoiukohustust ei saa jätta üksnes nende maaomanike kanda, kelle maal maaparandussüsteemi eesvool asub. Oleme seisukohal, et arengukavas tuleks sademevee teemat põhjalikumalt käsitleda nii lisavee juhtija kohustuste, kui ka veekoguse ja vee puhtuse seisukohast.</p>	
	<p>4. <u>Teeme ettepaneku vaadata keskkonnavaldkonna arengukava 2030 koostamise ettepanekus üle, kas see hõlmab valdkondi, mis on juba Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukavaga aastani 2030 (PõKa) kaetud.</u> Nimelt selgitatakse arengukava koostamise ettepaneku sissejuhatavas osas, et Keskkonnaministeeriumi valitsemisala panustab lisaks oma tegevusega tulemusvaldkonda „Põllumajandus ja kalandus“, mille keskseks planeerimise aluseks on PõKa ning mida viiakse ellu koostöös Maaeluministeeriumiga ühisprogrammi kaudu. Seetõttu jääb kalavarude hea seisundi taastamine ja säilitamine, kalavaru säästva püügi tagamine ja harrastuskalastuse korraldamine koostatavast keskkonnavaldkonna arengukavast välja. Samas tuuakse keskkonnavaldkonna arengukava 2030 koostamise ettepanekus Läänemere olukorra kirjelduse all välja, et mere hea keskkonnaseisundi saavutamiseks tuleb näiteks reguleerida mereressursside kasutust (nt püügikvootide vastavusse viimine kalavarude seisundiga), taastamist (nt kudealade taastamine, rändeteede avamine), mis on samuti juba PõKa-s kaetud.</p>	<p>Mittearvestatud. Peame oluliseks lisaks „Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukavale aastani 2030“ ka keskkonnavaldkonna arengukavas tulemusvaldkonna „Keskkond“ osana kirjeldada merekeskkonna kaitse tagamise ja kasutamise korraldamise tegevussuunas tervikvaates Läänemere hetkeolukorda, sh lahendamist vajavaid probleemkohti. Kokkuleppeliselt lahendatakse mitmed probleemid koostöös Maaeluministeeriumiga ühisprogrammi kaudu, kuid teatud Keskkonnaministeeriumi valitsemisala teenused nimetatud tegevussuunas panustavad ka tulemusvaldkonda „Keskkond“ ning seetõttu on eesmärgid arengukavadel tihedalt omavahel seotud.</p>

	<p>5. <u>Palume selgitada täpsemalt, kuidas ja milliste programmidega plaanitakse keskkonnavaldkonna arengukava ellu viia, võttes arvesse, et</u> Keskkonnaministeeriumi koordineerida on mitmed teemad, mis on oma olemuselt horisontaalsed ning mille elluviimisesse panustavad ka teised ministeeriumid teiste programmide ja valdkondlike arengukavade kaudu. Kas keskkonnavaldkonna arengukava elluviimiseks planeeritakse ka ühisprogramme või koordineeritakse mitmeid osapooli hõlmavaid teemasid tegevuskavade kaudu? Näiteks ringmajanduse taastuva osaga tegeleb põllumajanduses ja kalanduses Maaeluministeerium ning selle toorme kestliku ja ressursitõhusa kasutamise tegeletakse PõKa-s ja PõKa-t elluviivates programmides. Lisaks võib näitena tuua kliimamuutustega kohanemise valdkonna, millesse ka Maaeluministeerium panustab oma tegevustega, mis on planeeritud PõKa-s.</p>	<p>Sisuliselt arvesse võetud. Selgitame, millised on esialgsed plaanid arengukava elluviimisel. Tulemusvaldkonna „Keskkond“ tegevuste planeerimise aluseks on praegu üks keskkonnakaitse ja -kasutuse programm. See, kas keskkonnavaldkonna arengukava viiakse edaspidi ellu vaid nimetatud programmiga või on vaja koostada ühisprogramm, selgub arengukava koostamise protsessis, mil koostöös erinevate osalistega saab hinnata võimalusi, vajadusi ja eeltingimuste täitmist tegevuste koordineerimiseks. Oleme seni kasutanud võimalust horisontaalseid teemasid koordineerida tegevuskavade kaudu ning me ei välista ka pärast keskkonnavaldkonna arengukava heakskiitmist selle formaadi kasutamist.</p>
	<p>6. <u>Teeme ettepaneku käsitleda võimaluse korral teemasid ka regionaalsest aspektist ehk eristada linnalisi ja maalisi piirkondi.</u> Linnas ja maapiirkonnas on keskkonnalased probleemid ja suundumused erinevad, näiteks kliima, välisõhu ja kiirguse (sh välisõhu kaitse ja kiirgusoht), elurikkuse (sh looduse mitmekesistamine), jäätmekäitluse jt valdkondades on nii hetkeolukord kui tulevikuvaade erinev.</p>	<p>Osaliselt arvesse võetud. Arvestame arengukava koostamisel vastavalt võimalusele ja asjakohasusele regionaalseid aspekte ja linnaliste või maaliste piirkondade eripäraga. On teemasid (näiteks looduse mitmekesistamine), kus regionaalsest aspektist saab lähtuda, ning on valdkondi, kus seda arvesse võtta ei saa. Näiteks atmosfääriõhu kaitse seadus ei erista nõuete sätestamisel linnalisi ja maalisi piirkondi. Välisõhu saasteainete tekke ja leviku põhjal on riik jaotatud õhukvaliteedi piirkondadeks, mille alusel toimub ka õhukvaliteedi pidevseire. Lisaks toimuvad õhukvaliteedi pistelised seired piirkondades, kus on tekkinud probleemid ja saadud tulemuste alusel</p>

		<p>rakendatakse asjakohaseid saasteainete vähendamise meetmeid.</p> <p>Kiirgustegevuse korral ei ole regionaalse aspekti arvestamine asjakohane. Kiirgusseaduse alusel liigitatakse kiirgustegevus kiirgustöötaja kiirgustegevusest aastas saadava efektiivdoosi alusel (väikese, mõõduka ja suure ohuga tegevused) ning regionaalset ega piirkonnapõhist eristust ei ole.</p>
	7. Palume nimetada põllumajanduse strateegiadokument „Talust toidulauale“ ümber EL strateegia „Talust taldrikule“.	Arvestatud. Arengukava koostamise ettepanekus on asendatud „Talust toidulauale“ strateegiaga „Talust taldrikule“.
	8. Palume arengukava koostamise ettepanekus selgitada, <u>kas ringmajanduse valdkonna</u> kolmas tegevussuund, maapõueressursside kestliku uurimise ning kasutamise korraldamine, <u>hõlmab endas ka maapõueressursside kaitset.</u>	Arvestatud. Arengukava koostamise ettepanekus on täpsustatud tegevussuunda lk 4 järgmiselt: „maapõueressursside kestliku uurimise, kasutamise ja kaitse korraldamine“.
Riigikantselei	1. Täpsustada arengukava koostamise ettepanekut seostega üleriigilise strateegiaga „Eesti 2035“ ja tuua esile arengukava ulatus strateegilistesse sihtidesse panustamisel.	Arvestatud. Arengukava koostamise ettepanekut on täiendatud üleriigilise strateegia „Eesti 2035“ sihtidesse panustamisega.
	2. Tuua arengukava koostamise ettepanekus selgemalt esile kaasamiskava.	Arvestatud. Arengukava koostamise ettepanekusse on lisatud info, et arengukava koostamisse kaasatakse asjassepuutuvaid osalisi nii avalikust, era- kui ka kolmandast sektorist ning lähtutakse heast kaasamise tavast ja koostatavat kaasamiskavast. Töörühmade kasutamine annab võimaluse kaasata arengukava koostamise protsessi võimalikult operatiivselt erialaeksperte ja teadlasi ning anda võimalus kaasa rääkida valdkonna arengusuundade planeerimisel. Juhtkomisjoni ja töörühmade koosseis

		ja täpsemad ülesanded, vastutus ning töökorraldus kinnitatakse keskkonnaministri käskkirjaga.
	3. Kaasata juhtkomisjoni lisaks Teaduste Akadeemia esindajale teisi teadlasi.	Arvestatud. Keskkonnavaldkonna arengukava juhtkomisjoni liikmelisuse määramisel tuleb arvestada komisjoni optimaalse suurusega ning samas asjaoluga, et arengukavas käsitletakse väga paljusid valdkondi, mistõttu on planeeritud teadlasi kaasata igas valdkonnas vastavasse töörühma. Juhtkomisjoni tasandil on kaasatud Tartu Ülikool, Eesti Maaülikool ja Tallinna Tehnikaülikool.
Kultuuriministeerium	1. Kavandataval arengukaval on Kultuuriministeeriumi valdkondadest otsene kokkupuude ehitatud elukeskkonna arendamisel arhitektuuripoliitikaga, üleriigilise kultuuri- ja sporditaristuga ning kultuuripärandiga, sh miljööalad, kultuuriväärtuslikud hooned, looduslikud pühapaigad. Otsene puutumus on ka ringmajanduse ja disainipoliitika, kultuuri regionaalse kättesaadavuse, ruumilise segregatsiooni vähendamise ja selle ennetamise poliitikate kujundamisega jpm. <u>Seepärast teeme ettepaneku nimetada Kultuuriministeerium kavandatava arengukava juhtkomisjoni koosseisu.</u> Palume hinnata ka Kultuuriministeeriumi seotust kõikide tegevussuundade ja töögruppide tasemetel ning kaasata nende töösse ministeeriumi esindajad.	Mittearvestatud. Keskkonnavaldkonna arengukava juhtkomisjoni liikmelisuse määramisel tuleb arvestada komisjoni optimaalse suurusega ning samas asjaoluga, et arengukavas käsitletakse väga paljusid valdkondi, mistõttu on planeeritud Kultuuriministeeriumi kaasata teemade kaupa vastavatesse töörühmadesse.
	2. Eelnõu on kaudselt seotud lõimumise valdkonnaga keskkonnateadlikkuse tegevussuuna kaudu. Toome esile, et saavutamaks selle valdkonna eesmärke ning muutmaks Eesti inimeste hoiakuid keskkonnateadlikumaks ja nende igapäevast käitumist keskkonnahoidlikumaks, on oluline, et tegevuste ja meetmete planeerimisel oleks arvestatud inimeste keelelis-kultuuriliste eripäradega ning informatsiooni	Arvestatud. Nõustume vajadusega edastada keskkonnaalast teavet lisaks eesti keelele ka teistkeelsetele sihtrühmadele. Viimased Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuringud (2018 ja 2020) viitavad selgelt, et Ida-Virumaal ning laiemalt venekeelse elanikkonna hulgas on keskkonnateadlikkus keskmisest oluliselt väiksem. Sama tendentsi tõendab aasta alguses esitletud Ida-

	<p>saamise allikatega. <u>Selleks tuleb kaaluda võimalusi edastada keskkonnaalast teavet lisaks eesti keelele ka vähemalt vene ja inglise keeles ning levitada seda kanalites, mida teiskeelsed sihtrühmad tarbivad.</u></p>	<p>Virumaal tehtud keskkonnateadlikkuse fookusuuring. Oleme seadnud järgmiste aastate prioriteediks suurendada venekeelse kommunikatsiooni tegevuste osa, mis on eelkõige suunatud jäätme, kliima ja põlevkivi (energeetika) valdkondades info jagamisele, aga ka igapäevase keskkonnahoidliku käitumise parandamisele.</p>
	<p>3. Samuti tuleb erilist tähelepanu pöörata Ida-Virumaale, sest seoses Euroopa Liidu kliimaeesmärkide täitmisega aastaks 2050 tuleb lähiajal korraldada Ida-Virumaa majandus ümber kliimanetraalsemaks. Selleks tuleb teha nii ümberkorraldusi maakonna majandusstruktuuris kui ka valmistada ette kõiki selle piirkonna ühiskonnagruppe (sh töstes nende keskkonnateadlikkust), et CO2-neutraalsele majandusele üleminek oleks sujuv. Teeme ettepaneku kaasata <u>keskkonnateadlikkuse töörühma töösse ka Kultuuriministeeriumi lõimumisvaldkonna esindaja.</u></p>	<p>Arvestatud. Kultuuriministeeriumi lõimumisvaldkonna esindaja kaastakse keskkonnateadlikkuse töörühma.</p>
<p>Sotsiaalministeerium</p>	<p>Arvestades arengukava olulist mõju inimeste heaolu, tervise ja turvalisust toetava elukeskkonna kujundamisel palume, et ka Sotsiaalministeerium oleks <u>kaasatud arengukava juhtkomisjoni töösse.</u></p>	<p>Arvestatud.</p>
	<p>Lk 6 lõikudes, kus on käsitletud Läänemere peamisi probleeme ja Eesti vete seisundit tuleks lühidalt <u>käsitleda ka tervise aspekti suplusvee kontekstis</u> – sinivetikate järjest mahukam vohamine toitainete ja merevee soojenemise tõttu.</p>	<p>Mittearvestatud. Leiame, et Läänemere probleemide kirjeldamine läheks liiga detailseks, kui rääkida suplusvee kontekstis eraldi sinivetikate vohamisest. Juhime tähelepanu, et oleme probleemi kirjeldamisel viidanud probleemi allikale (toitained) ja selle ohjamise vajadusele, mis põhjustavad eutrofeerumist ja selle tagajärge, vetikate (sh sinivetikate) vohamist.</p>

	<p>Lk 10 on toodud, et <u>kestliku kemikaalistrateegiaga</u> soovitakse lihtsustada ohutute kemikaalidega kauplemist ELis. See on terminoloogiliselt vale, sest sellist määratlust nagu „ohutu kemikaal“ ei ole ning strateegia eesmärk ei ole kemikaalidega kauplemise lihtsustamine. Lisaks ei ole selge, kas ja kuhu paigutuvad kemikaalid arengukava valdkondlikus jaotuses (teema on küll välja toodud valdkonna olulisimate EL-i muudatuste hulgas).</p>	<p>Arvestatud. Arengukava koostamise ettepanekus on kestliku kemikaalistrateegiat puudutava lõigu sõnastus üle vaadatud ning korrigeeritud.</p>
	<p>Lk 6 viimases lõigus räägitakse veekasutusest ning joogivee varustusest. Palume seal teha parandused vastavalt viimastele andmetele – hetkel on märgitud ühisveevärgi kasutajate osakaaluks 89% ja nõuetele vastava ühisveevärgi joogivee vastavus 99%, õige on (Terviseameti joogivee aruande põhjal): „Eesti elanikest kasutab ligikaudu 87,3% ühisveevärgi vett. Nõuetele vastava ühisveevärgi joogiveega varustatud elanikkonna osakaal oli 2019. aastal 98%“.</p> <p>Lisaks võiks täiendada veekasutuse lõiku järgmiselt: „Lähitulevikus läheb joogivee kvaliteedi hindamine üle riskipõhisele lähenemisele, st et riske hinnatakse kogu joogiveeahelas – alates veevõtu valgalast, veevarustussüsteemist kuni tarbija kraanini. See aitab joogivee probleeme tõhusamalt ennetada, joogivee käitlemisega seotud kulusid optimeerida ning suunata ressursid kriitiliste kohtadega tegelemiseks. Samuti tuleb rohkem tegeleda joogiveele juurdepääsu parendamisega (nt tasuta joogivesi avalikes kohtades), edendamise ja teadlikkuse tõstmisega, et tarbijatel oleks suurem usaldusväärsus kraanivee kvaliteedi osas ning väheneks pudelivee tarbimisel tekkiv jalajälg keskkonnale“.</p>	<p>Arvestatud. Arengukava koostamise ettepanekusse on täiendused tehtud.</p>

	<p>Lk 8 soovitage õhu kvaliteedi lõigus käsitleda ka <u>tervisemõjusid ja põlevkivisektori tervise mõju uuringutest selgunud asjaolusid</u> (ei leidnud põlevkivitemaatikat ülejäänud AKE-st, ilmselt selle tõttu et Põlevkivil eraldi AK): Euroopa Keskkonnaagentuuri andmetel sureb Eestis hinnanguliselt 500 inimest enneaegselt õhusaastest (PM 2,5) tingitud mõjude tõttu. Maapinnalähedane osoon põhjustab pikaajalisel kokkupuutel Eestis hinnanguliselt keskmiselt 134 varajast surma aastas, see teeb kokku 1287 kaotatud eluaastat aastas. Maapinnalähedase osooni mõjul tekkivad sotsiaalmajanduslikud väliskulud on hinnanguliselt 240 miljonit eurot aastas varajase suremuse ja 1,2 miljonit eurot hospitaliseerimiste tõttu. (Allikas: TÜ)</p> <p>Põlevkivisektori tervise mõjude seni tehtud uuringute tulemused näitavad, et Ida-Virumaa elanike tervislik seisund on mitmete näitajate poolest halvem kui mujal Eestis ja selle üheks potentsiaalseks põhjuseks on põlevkivisektorist lähtuv keskkonna saastatus. Kuigi keskkonnaseisund on Ida-Virumaal aastatega paranenud, näitavad välisõhukvaliteedi analüüsid selget probleemi tööstuslike saasteainete osas, milleks on formaldehüüd, fenool, benseen ning vesiniksulfiid. Antud saasteainete kontsentratsioonid on ületanud pidevalt vastavaid saastetaseme piirnorme. Leevendavate meetmetena tuleks suunata põlevkivi tootvates ja töötlevates ettevõtetes ohtlike ainete heitkoormuse vähendamist ning uute puhtamate tehnoloogiate rakendamist, mis on muuhulgas suunatud ka ebameeldiva lõhna vähendamisele.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Oleme täpsustanud arengukava koostamise ettepanekus õhu kvaliteedi hetkeolukorda leheküljel 8. Nõustume, et põlevkivisektoril on Ida-Virumaa elanike tervisele mõju, millega tuleb arvestada arengukava koostamise käigus. Hetkel ei pea me proportsionaalseks viidatud andmete esitamist valdkonna arengukava koostamise ettepanekus, kuna eri piirkondade ja eri valdkondade heidete ja nende mõju välisõhule käsitleb juba detailsem „Õhusaasteainete vähendamise programm“ ja konkreetsest vajadusest tingitud projektid. Lisaks juhime tähelepanu, et põlevkivitemaatika leiab käsitlemist ringmajanduse valdkonnas maapõueressursside kestliku uurimise, kasutamise ja kaitse korraldamise tegevussuunas.</p>
--	---	---

	<p>Terviseamatusid võiks aidata vähendada ka täpsed tegevuskavad, kuidas käituda õhukvaliteedi hoiatuste korral väga kõrge saastetasemega episoodide ajal, mis võivad olla põhjustatud nii väga halvast õhusaaste hajumistingimustest, väga kõrgetest hetkelistest heitkogustest, kui õnnetusjuhtumitest nagu tulekahjud. (Allikas: Terviseamet)</p>	
	<p>Lk 8 on toodud: „Strateegiliste mürakaartide alusel on vähenenud elanike arv, kes elavad kõrge müratasemega piirkondades“. See väide jätab eksliku mulje, justkui oleks müraolukord Eestis paranemas. Tegelikult näitab Terviseameti mürakaebuste statistika kasvutrendi, samuti kannatab mürakaartide kohaselt väga palju inimesi ülemäärase müra all. Seega, pakume, et lõiku võiks täiendada järgmiselt:</p> <p><u>Tähelepanu vajavad linnade, maanteed ja kasvavate sadamate (näiteks Muuga) müra ja õhusaaste (sh ebameeldiv lõhn) probleemid.</u> 2017. aasta seisuga kannatab Eestis kõrgete müratasemete käes üle 300 000 inimese, mis on üle 22% (iga viies inimene) kogu elanikkonnast. Hinnanguliselt 196 400 inimest on Eestis mõjutatud pikaajalisest kõrgest (>50 dB) öisest autoliikluse müra (allikas: EEA). WHO soovitus öise müra kohta on <40 dB, et ennetada öise müra ebasoodsaid terviseamatusid (allikas: WHO) . Euroopa Keskkonnaagentuuri 2019. a raporti kohaselt on müra terviseamatusid varasemalt pigem alahinnatud (allikas: EEA), mida Terviseameti andmetel kinnitab ka müraga seotud kaebuste ja pöördumiste kasv ajas.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Nõustume, et viidatud sõnastus võib tekitada lugejas segadust ning täpsustasime arengukava koostamise ettepanekus müraga seotud taotlust. Kuna strateegiliste kaartide meetoodika muutub järgmisest voorust just konkreetsete müratasemetega kokku puutuvate elanike arvu hindamise osas, ei ole mõistlik välja tuua numbreid, mida omavahel ei saa otseselt võrrelda. Strateegilised mürakaardid on regulaarselt koostatavad uuringud, mis iseloomustavad üle 100 000 elanikuga linnade ja põhimaanteed ja -raudteede tekitatavaid müratasemeid ühtse meetoodika alusel kogu Euroopas. Seega võetakse keskkonnavaldkonna arengukava indikaatoritena aluseks strateegilistel mürakaartidel kajastatavad andmed ja indikaatorid, mis erinevad Sotsiaalministeeriumi poolt viidatud WHO indikaatoritest. Leiame, et ekslik on hinnata müraolukorra dünaamikat mürakaebuste alusel. Mürakaebuste kasv näitab elanike huvi oma elukeskkonna vastu, kuid kaebuste aluseks olevad häiringud on enamjaolt müratasemete kohta, mis on allpool normtasemeid. Samas peame müra puhul oluliseks tagada, et elanikele mõjuv müratase ei</p>

		<p>tõuseks, vaid võimaluse korral väheneks ja seega ka mürast tingitud häiringud elanikele ja loodusele väheneksid. Selle oleme ka arengukava koostamise ettepanekus välja toonud.</p>
	<p>Ligipääsetavate lahenduste loomine aitab tagada, et suurem osa inimesi saab loodud lahendusi (tooteid ja teenuseid) kasutada. Samuti aitab ligipääsetavus tagada, et lahendused on jätkusuutlikud, neid saab kauem kasutada ja ei pea ümber tegema ehk kulutama rohkem ressursse. Vajadus ligipääsetavate lahenduste järgi on kiirelt kasvav, pidades silmas, et meie ühiskond on vananev. See tähendab, et luues täna ligipääsetavaid keskkondi, vähendame vajadust neid hiljem ringi teha ehk tagame paremini nende jätkusuutlikkuse ning hoiame kokku ressursse.</p> <p>☑ Olulisemad ligipääsetavust vajavad sihtgrupid ja nende % rahvastikust: lapsed ja noorukid (19,3% rahvastikust), vanemaealised (65-aastased ja vanemad, 19,8% rahvastikust, kuid prognooside kohaselt on 2050. aastaks Eesti rahvastiku koosseisus ligikaudu 100 000 vanemaealist enam kui täna), puudega inimesed (11,7% rahvastikust ja prognooside kohaselt ka puudega inimeste osakaal suureneb ning 2040. aastaks võib olla erivajadustega inimeste osakaal Eestis hinnanguliselt 17%), väikelaste vanemad, ajutisest vigastusest tuleneva piiranguga inimesed, kroonilise haiguse inimesed, jalgratturid jne. Seega on ligipääsetavate lahenduste pakkumine võtmetähtsusega jätkusuutlikkuse tagamisel, arvestades, et ligipääsetavus on hädavajalik rohkem kui poolele rahvastikust.</p>	<p>Osaliselt arvesse võetud.</p> <p>Ligipääsetavus on põhimõte, millega Keskkonnaministeerium saab arengukava koostamise käigus arvestada kaudselt. Arengukavaga suure tõenäosusega ei planeerita otseselt uute ehitiste ega väliobjekte rajamist. Samas arvestatakse võimalusel sellega, kuidas planeeritud poliitikainstrumendid erinevaid kasutajaid võivad mõjutada.</p>

	<p>Palume ka ennetavalt tähelepanu pöörata, et arengukava koostamisel tuleb lähtuda SoVS § 9 lg 2, st naiste ja meeste erinevatest vajadustest ja ühiskondlikust staatusest ning arvestada, kuidas rakendatavad meetmed mõjutavad naiste ja meeste olukorda ühiskonnas.</p>	<p>Sisuliselt arvesse võetud. Sooline võrdõiguslikkus on põhimõte, millest Keskkonnaministeerium saab arengukava koostamise käigus lähtuda ning planeeritavate poliitikainstrumentide hindamisel arvestada, kuidas need kasutajaid (sh meeste ja naiste olukorda) võivad mõjutada.</p>
--	---	---